

Sivistynyttä erittelyä nykytyöelämän patologioista

■ *Josh Cohen: Not Working. Why We Have to Stop. Lontoo: Granta, 2018, 304 sivua.*

Kirjan nimestä huolimatta Josh Cohen ei ole työtä karttava laiskottelija, vaan Goldsmith Collegen nykykirjallisuuden professori, joka toimii siinä sivussa myös psykoanalyttikkona. Nimenomaan psykoanalyttikkona toimiessa saadut kokemukset ovat ajaneet Cohenin pohtimaan nykyajan työelämää ja sen yhä pahemmiksi muodostuvia ongelmia. Hän on kohdannut asiakkainaan urallaan hyvin menestyneitä huippuammattilaisia, jotka kuitenkin jossakin vaiheessa törmäävät sovittamattomilta tuntuviin ristiriitoihin työnsä ja sen vaatimusten kanssa. Kyse ei ole vain liiallisista työkuormista ja niiden aiheuttamista loppuunpalamisen riskeistä – vaikka monesti niistäkin. Ennenmin kyse on siitä, että jatkaessaan entiseen tapaan ihmiset pelkäävät menettävänsä oman minuutensa.

Tässä tilanteessa ihmiset tarvitsevat Cohenin mukaan ennen kaikkea aikaa pysähtyä ja miettiä, keitä he ovat, mitä he ovat alun perin halunneet, mihin heidän toimintansa on heitä viemässä ja miten he voisivat saada takaisin mielekkyyden tekemisiinsä. Säännölliset istunnot psykoanalyttikon kanssa ja niiden aikana tapahtuva omien ajatusten purkaminen tarjoaa tietenkin yhden mahdollisuuden etsiä edes jotakin helpotusta tilanteeseen. Istunnot eivät kuitenkaan ratkaise työn varsinaisia ongelmia.

Työelämässä kohdatut ongelmat ovat erilaisia ja ihmiset reagoivat niihin eri tavoin. Cohen hahmottaa kirjassaan neljä tyypillistä tapaa yrittää ratkoa minuuden ja työn välistä ristiriitaa. Ensimmäinen näistä on 'burnout', loppuunpalaminen, eli äärimmilleen viedyn

ponnistelun yhtäkkinen katkeaminen pakottaan tarpeeseen lopettaa. Toinen on 'the slob' eli heittäytyminen laiskaksi ja mitään tekemättömäksi. Kolmantena vaihtoehtona on pakeneminen mielikuvitusmaailmaan ('the daydreamer') ja neljäntenä ryhtyminen jonkin sortin leppoistajaksi ('the slacker').

Cohenin kirja ei kuitenkaan latistu tavanomaiseksi elämäntaito-oppaaksi, joka tarjoaisi lukijalle mahdollisuuden luokitella oma tilanteensa ja etsiä tämän jälkeen reseptejä juuri sille tyypillisten ongelmien ratkomiseksi. Sen sijaan Cohen erittelee syvällisesti kutakin ulottuvuutta poimien aineksia kulttuurihistorias- ta, kuvailemalla asiakkaidensa anonymisoituja tapauksertomuksia sekä nostamalla niiden rinnalle analyyseja tunnettujen taiteilijoiden elämästä ja työstä. Kunnan psykoanalyttikon tavoin Cohen on tietysti eritelty huolella myös omaa elämäänsä ja annostelee mukaan jonkin verran tästä nousevia aineksia.

Burnout-luvussa Cohen kertoo asiakkaakseen tulleesta, näyttävän uran kaupunkisuunnittelun alueella tehneestä nuorehkosta naisesta, joka useiden ulkomailla vietettyjen vuosien jälkeen sai kutsun kotimaahan unelmatyöpaikkaansa. Hän havaitsi kuitenkin yllättäen takkinsa tyhjentyneen juuri siinä vaiheessa, kun hän olisi voinut ryhtyä käytännössä hyödyntämään uusia mahdollisuuksiaan. Taiteen alueelta Cohen poimii esimerkiksi Andy Warholin: sen, miten tämä tiettyssä uravaiheessa pyrki systemaattisesti tyhjentämään taiteensa kaikesta yhteydestä omaan persoonallisuuteensa ja haluihinsa.

'The slobia' eritellessään Cohen kertoo tarinan entisestä huippu-urheilijasta ja sittemmin kovapalkkaisesta investointipankkiirista, joka vain jossakin vaiheessa sai tarpeekseen

yhdeksänkymmentuntisista työviikoistaan ja kurinalaisesta elämäntyylistään. Tämän jälkeen hän sai potkut ja päästi kuntonsa repsahtamaan aina huomattavan ylipainon kertymiseen saakka. Taiteen maailmasta Cohen ottaa esimerkiksi Orson Wellesin, joka nousuaan nuorena julkisuuteen ylsi uskomattomaan tuotteliaisuuteen. Myöhemmin Welles kuitenkin tuhosi terveytensä ja kuvasi elokuvassa ”Pahan kosketus” hyvin muistettavalla tavalla oman rappingonsa.

’The daydreamer’ -luvussa Cohen kertoo traumaattisen lapsuuden kriisialueella kokeesta musikaalisesti lahjakkaasta naisesta, jonka uran alkuvaihe oli menestys. Hän ei kuitenkaan kestänyt uuden aseman tuomaa taakkaa, vaan ajautui syvään masennukseen. Taustalla oli se, että toteutuneena hän ei kokenut musiikkinsa olevan kuitenkaan sitä mitä hän olisi mielessään halunnut sen olevan. Kirjallisuuden maailmasta Cohen nostaa esimerkiksi 19. vuosisadan amerikkalaisen runoilijan Emily Dickinsonin, joka ei halunnut, että hänen runojaan tarjottaisiin julkaistavaksi hänen elinaikanaan. Hän ei myöskään suostunut avioitumaan syvästi rakastamansa miehen kanssa, koska hän ei tälläkään tavoin halunnut vaarantaa runojensa syntymisen ehtona olevaa sisäistä maailmaansa.

’The slacker’ -luvussa Cohen kertoo kiukua puhkuvasta miehestä, joka olisi alkuaan halunnut ryhtyä taideopiskelijaksi, mutta joka todellisuudessa ryhtyi kirjanpitäjäksi. Työssään hän arvosteli kaikkea ja kaikkia siihen saakka, kunnes hänet lopulta irtisanottiin. Tämä olisi ehkä tarjonnut hänelle mahdollisuuden ryhtyä elämään toisin, mutta katkeruutensa vuoksi hän ei näyttänyt pystyvän siihenkään. Kirjallisuuden maailmasta Cohen poimii rinnalle elämänsä lopettamiseen päätyneen David Foster Wallacen, joka suunnattomasta lahjakkuudestaan ja monenlaisista yrityksistä huolimatta ei kyennyt saavuttamaan milloinkaan sopua itsensä kanssa.

Suorittamiensa analyysien pohjalta Cohen toteaa, että silloinkin kun lahjakkaat ihmi-

set pääsevät käyttämään osaamistaan heille soveltuville aloilla ja saavuttavat työssään merkittäviä tuloksia, heidän varsinainen miinutensa ei ole aina menossa mukana siten kuin heidän oma hyvinvointinsa edellyttäisi. Seuraukset tästä epäsuhdasta voivat joskus muodostua hyvinkin kohtalokkaiksi. Siksi Cohen pitää välttämättömänä, että ihmisillä on mahdollisuus tarpeen tullen vain viheltää peli poikki eli olla tekemättä mitään. Vain tätä kautta he voivat jälleen löytää yhteyden miinuteensa ja siten ehkä vielä palauttaa mielen omaan tekemiseensä.

Kirja-arvioksi tiivistettynä Cohenin viesti ei välttämättä vaikuta sisältävän mitään selaista, mitä ei laajaksi ja monitahoiseksi kehittyneessä työelämäkeskustelussa olisi jossakin muodossa esitetty jo aiemmin. Kannattaa kuitenkin ottaa huomioon, että Cohen on erittäin taitava ja sofistikoitunut kirjoittaja, joka varustaa analyysinsä paljon puhuvilla yksityiskohdilla, hienovaraisilla tulkinnoilla ja lukuisilla jatkopohdintoihin kannustavilla virikkeillä. Aika harvoin saa luettavakseen kirjan, jonka lähes jokainen virke on merkityksellinen, mutta tämä on yksi niistä.

Pian kirjan luettuani törmäsin sattumalta lehtijuttuun formulakuski Valtteri Bottaksesta. Jutun mukaan hän eli uuden sopimuksen tehtyään pari vuotta kuin sumussa pääsemättä selville, mitä hän itse asiassa oli tekemässä. Aika ajoin Bottas kertoi turvautuneensa perisuomalaiseen kaatokänniin selvitäkseen edes jollakin tavoin eteenpäin. Tuntikausien yksinäiset kävelyt metsässä osoittautuivat kuitenkin parhaaksi keinoksi päästä ulos sumusta niin, että huippukuski löysi taas mielen tekemisiinsä. Nuo metsäkävelyt olivat minusta kuin malliesimerkki siitä, mitä Cohen ’not working’ -neuvolla kirjassaan peräänkuuluttaa. Enkä yhtään ihmettelisi, vaikka joku formulakuski joskus päätyisi tai olisi jo päätynyt Cohenin vastaanotolle kertomaan ongelmistaan.

Antti Kasvio